

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Glomma Kraftproduksjon AS
Pausvegen 6
1927 Rånåsfoss
Tlf. 63 82 33 00

Deres ref.: 200706144-14 ktv/inh og 201103559-4
ki/frgm

Vår ref.: Tom Flattum

Rånåsfoss, 11.04.2014

Søknad om ny 3-års prøveperiode for heving av overvann ved Rånåsfoss kraftstasjon, Sørums kommun i Akershus

Glomma kraftproduksjon (GKP) har gjennomført to prøveperioder (2008-2010 og 2011-2013) med heving av overvannet ved Rånåsfoss kraftstasjon. Hensikten med prøveperioden har vært å kartlegge konsekvenser av tiltaket gjennom et miljøoppfølgingsprogram, før det fremmes en søknad om permanent endring av manøvreringsreglementet. På grunn av revisjon, ombygging og andre omstendigheter kunne ikke hevingen gjennomføres i 2010, 2011 og 2012, slik at prøveperioden kun har bestått av tre år, og data fra 2008 må i hovedsak betraktes som «før-situasjonen». Fagutredere anbefaler sterkt en ny prøveperiode på 3 år fordi det er vanskelig/umulig å trekke konklusjoner etter kun to år med påvirkning. GKP søker derfor om ny treårs prøveperiode (2014-2016)) for å kompensere for manglende registreringer i foregående perioder.

Bakgrunn

Gjeldende manøvreringsreglement for overvannet på Rånåsfoss er gitt ved kgl.res. av 28.08.1931. I perioden fra årsskiftet og frem til vårflommen, senkes overvannet ved Rånåsfoss fra 119,30 til 118,30 for å utnytte magasin vann fra Mjøsa. I perioden fra vårflommen og frem til årsskiftet holdes vannstanden ved Rånåsfoss på kote 119,30 ved vannføringer opp til 1000 m³/s, for deretter å heves langsomt inntil den ved maksimum flom når kote 120,15.

I tråd med Stortingets ønske om en bedre utnyttelse av allerede etablerte kraftanlegg, ønsker Glomma Kraftproduksjon (GKP) å heve overvannet ved Rånåsfoss kraftstasjon med 35 cm i deler av året med lav vannføring for å øke produksjonen i kraftverkene. Vesentlig i denne sammenheng er at vannstanden oppstrøms Rånåsfoss periodevis er betydelig høyere som følge av naturlige vannstandsvariasjoner gjennom året, enn det den vil være ved en 35 cm heving av overvannet på høsten ved lave vannføringer. GKP mener derfor at dette er en god mulighet til å produsere mer kraft med ubetydelige negative konsekvenser.

Permanent heving av overvannet i lavvannsperioden krever endring av gjeldende manøvreringsreglement som må fastsettes ved en ny kgl. res. Før det fremmes en slik søknad om endring av reglementet, ble det vurdert som nødvendig med en prøveperiode for å undersøke eventuelle skadevirkninger av tiltaket.

GKP søkte derfor 20.06.2008 om tillatelse til å heve overvannet ved Rånåsfoss med inntil 35 cm i perioden 01.09 – 31.12 i en prøveperiode på tre år (2008-2010), og om en ny treårs periode (2011-2013) den 30.06.2011.

NVE har gitt tillatelse til to prøveperioder

Etter forutgående høringer til berørte kommuner og fylkesmann ga NVE i brev av 04.09.2008 og 06.09.2011, tillatelse til midlertidig å heve overvannet ved Rånåsfoss med inntil 35 cm fra kote 119,30 til 119,65 i perioden 01.09 – 31.12 i prøveperioder på tre år (2008-2010 og 2011-2013).

Tillatelsen ble gitt på følgende vilkår:

- Tiltaket skal gjennomføres ved vannføringer under 600 m³/s og skal foregå i tråd med beskrivelsen i søknaden.
- Det skal utarbeides et miljøoppfølgingsprogram som skal følges i hele prøveperioden og som med stor grad av sikkerhet kan gi svar på konsekvensene av en mulig permanent endring i manøvreringsreglementet for kraftstasjonen ved Rånåsfoss.
- Det skal føres protokoll over vannføringer og vannstand for det tidsrommet manøvreringsreglementet fravikes.
- Dersom det viser seg at tiltaket medfører store, negative konsekvenser for allmenne interesser kan myndighetene trekke tillatelsen tilbake før prøveperioden er gjennomført.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i vannressursloven eller i medhold av loven, plikter Glomma Kraftproduksjon AS etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. For overtredelse av bestemmelsene i tillatelsen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan NVE fastsette tvangsmulkt.

NVE forutsatte at Glomma Kraftproduksjon AS ordnet forholdene til private interesser.

I forhold til nærværende søknad om ny prøveperiode viser vi spesielt til vilkåret om et miljøoppfølgingsprogram "som med stor grad av sikkerhet skal gi svar på konsekvensene av en mulig permanent endring i manøvreringsreglementet".

Heving av overvann har vært mulig i bare tre av seks år i prøveperiodene

Heving av overvannet gikk som planlagt høsten 2008, 2009 og 2013. I 2010, 2011 og 2012 var det imidlertid en rekke praktiske, sikkerhetsmessige og væravhengige forhold som gjorde det umulig eller vanskelig å heve overvannet. Dette var knyttet til revisjon, ombygging av vasseluke, isproblematikk, provisorisk løsning for heving, m.m, og kan eventuelt gjøres nærmere rede for hvis ønskelig.

Høsten 2011 og 2012 var det i tillegg mye vann slik at antall dager det var mulig å heve (dvs vannføringer < 600m³/s) var færre enn normalt.

Følgelig har vi kunnet registrere effekter av hevingen i kun tre av de seks årene i forsøksperioden. For våtmark-/vannfuglundørsøkelsene ble 2008 betraktet som en «før-situasjon», slik at for dette temaet er det bare to år med reelle etterundersøkelser.

Gjennomføring av miljøundersøkelser og anbefalinger fra utredere

Det er gjennomført et miljøoppfølgingsprogram for prøveperiodene med følgende hovedpunkter (engasjerte eksterne utredere i parentes):

- Sårbare plantesamfunn og forekomst av våtmarks-/vannfugl kartlegges og overvåkes (Miljøfaglig Utredning AS).
- Gyteområder for ørret og harr i Vorma overvåkes visuelt for å avdekke eventuell nedslamming, og rekruttering av ørret registreres med elfiskebåt (Norsk institutt for naturforskning, NINA).
- Tverrprofiler av elvebunnen på utvalgte steder i Glomma og Vorma overvåkes med hensyn til sedimentasjon, og resultatene vurderes i lys av økt erosjonsfare (Hydrateam).

For det første temaet er det nå utarbeidet en rapport som oppsummerer resultatene fra begge prøveperiodene (Larsen & Fjeldstad 2014). For tema fisk ble det i den første prøveperioden lagt hovedvekt på visuelle registreringer av gytesubstratet (Johnsen et al. 2011), mens i den andre prøveperioden har fiske med elbåt vært den viktigste metoden (Johnsen et al. 2014). I denne siste rapporten er resultatene fra begge prøveperiodene oppsummert. Tverrprofiler er målt på utvalgte steder i Glomma og Vorma i 2009 og 2013 og resultatene rapportert i eget notat (Hydrateam, udatert)

Fagrapporten på våtmarksplanter og fugl (Larsen & Fjeldstad 2014) konkluderer som følger:

"Datamaterialet består av to år med forundersøkelser (2007 og 2008) og to år med etterundersøkelser (2009 og 2013). I og med at overvannet ikke ble hevet i perioden 2010-2012, er begge årene med etterundersøkelser å regne for første år med hevet vannstand, og mer langsiktige effekter har derfor ikke vært mulig å registrere. Mer umiddelbare effekter kan se ut til å ha gitt mindre, negative konsekvenser for rødlistede pusleplanter og pusleplantesamfunn. For rastende vannfugl er det registrert nedgang hos enkelte arter, og hevet overvann kan ha hatt betydning for nedgangen. Lite datagrunnlag gjør imidlertid konklusjonene usikre, og det anbefales at

prøveperioden utvides med fortsatt krav om gjennomføring av miljøoppfølgingsprogrammet i 3 år til.»

Også fiskerapporten (Johnsen et al. 2014) konkluderer med at det er store problemer med å skille ut eventuelle effekter av den beskjedne hevingen fra naturlige variasjoner, særlig når hevingen ikke kunne gjennomføres i halvparten av prøveperioden. Gyteområdene for ørret og harr ved Svanfoss og Ertesekken ble i en forutgående konsekvensanalyse vurdert å være de eneste områdene der det muligens kunne oppstå negative effekter for fisk som følge av hevingen. I den første prøveperioden ble disse områdene overvåket med visuell bedømmelse ved dykking. Den beste måten å påvise eventuelle effekter på gyteområder/rekruttering av harr og ørret er å registrere ungfisk, og i den andre prøveperioden ble dette gjort ved hjelp av NINA's nyanskaffede elfiskebåt. Tetthetene er imidlertid i utgangspunktet svært lave slik at en negativ trend kan være vanskelig å skille fra tilfeldig variasjon.

Måling av tverrprofilene viste svært liten endring i løpet av fireårsperioden fra 2009 til 2013 (Hydrateam, udatert). Vannstanden ble ikke hevet i 2010-2012, men det var relativt store flommer både i 2011 og 2013 som man kunne forvente skulle gi tydelige endringer i bunnprofil. Målingene vil være et viktig grunnlag for å kunne vurdere mer langsiktige endringer i sedimentasjons- og erosjonsforhold.

Søknad om ny 3-årsperiode som anbefalt av fagutredere

Det synes helt klart at vilkåret i prøveperiode-tillatelsen om et miljøoppfølgingsprogram *"som med stor grad av sikkerhet skal gi svar på konsekvensene av en mulig permanent endring i manøvreringsreglementet"*, så langt ikke har hatt mulighet til å kunne oppfylles. Dette skyldes, ifølge fagutredere, dels at det ikke var mulig å gjennomføre heving i tre av de seks årene i prøveperioden, men også at en 6-årsperiode i seg selv kan være for kort til å trekke sikre funn ut fra overvåkingen.

GKP søker derfor med dette om en ny prøveperiode på tre år. Hevingen av vannstanden vil bli gjennomført i perioden 01.09 – 31.12 på samme måte som i de forrige prøveperiodene. I miljøoppfølgingsprogrammet vil det bli gjennomført nye registreringer på våtmarksplanter og fugl, som anbefalt av fagutreder Miljøfaglig Utredning, og rekruttering av ørret og harr vil bli fulgt opp som anbefalt av fagutreder NINA. Vi kan ikke se behovet for nye tverrprofilmålinger innenfor den kommende treårs-perioden, men ser nytten av å gjenta dette innenfor et litt lengre perspektiv.

Det er også grunn til å bemerke at vi i løpet av prøveperiodene som nå er gjennomført, ikke har fått noen kommentarer eller henvendelser fra private eller allmenne interesser om negative effekter av hevingen de årene den har blitt gjennomført. Økt kraftproduksjon som følge av hevingen høsten 2013 var på 2,4 GWh.

Vi er svært takknemlige for en rask behandling av søknaden slik at en eventuell ny prøveperiode kan komme i gang allerede fra 01.09.2014.

Med vennlig hilsen

Glomma Kraftproduksjon AS

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Tom Flattum', with a stylized, cursive script.

Tom Flattum

Produksjonsdirektør

Vedlegg: 3 fagrapporter